

# Laodikiya — Ikkinchi raqam

## *Protestant Shoxi*

Jeff Pippenger

2023-08-27

Vahiy kitobida muhrdan ochib berilayotgan xabarni anglashda Protestant Islohotining ildizlari, rivojlanishi va ahamiyatini tan olish nihoyatda muhimdir. O'sha Islohot tarixidagi uchta asosiy yo'nalish Muqaddas Kitobga, Muqaddas Kitobni o'rganishda qo'llanilishi lozim bo'lgan to'g'ri metodologiyaga, shuningdek, o'sha tarix davomida tanlangan xabarchilar ana shu tarixning yo'l belgilaridir, degan haqiqatga taalluqlidir. Har doimgidek, Shayton King James Muqaddas Kitobini bir necha soxta nusxalar bilan yashirishga urindi; u, shuningdek, Muqaddas Kitobni tushunishning to'g'ri metodologiyasini ham bir necha soxta usullar bilan yashirishga intildi va bundan tashqari, o'sha tarix davomida bosqichma-bosqich ko'tarilgan to'g'ri xabarchilarni (yo'l belgilarini) ham yashirishga urindi.

“Lekin Shayton bekor turmadi. U endi har bir boshqa islohot harakatida urinib ko'rgan ishini qilishga urindi — haqiqiy ish o'rniga uning soxtasini ularga tiqishtirib, xalqni aldash va halok qilishga. Masihiy jamoatning birinchi asrida soxta Masihlar bo'lganidek, o'n oltinchi asrda ham soxta payg'ambarlar paydo bo'ldilar.” The Great Controversy, 186.

1840 yildan 1844 yilgacha bo'lgan Millerchilar tarixida protestantizm to'ni — (u Qo'shma Shtatlar bo'lgan yer-hayvonning ikki shoxidan biridir) — Millerchi adventizmga o'tdi va u protestant shoxga aylandi. Ayni paytda, ilgari o'zlarini protestant deb e'lon qilgan jamoatlar murtad protestantizmga aylandilar yoki Millerchilar ularni ataganidek, “Rimning qizlari” bo'lib qoldilar. Protestantlar 1843 yilda birinchi farishtaning xabarini rad etganlarida, ular quladilar va protestantizm to'ni bilan Millerchilar davom etdilar. Millerchilar tarixi Xudoning O'zining “sahrodagi jamoati”ni Xudo Kalomining to'liq tushunchasigacha olib chiqish ishining cho'qqisi edi.

Tergov hukmining ochilishi Xudoning qonuni, ayniqsa Shabbat sinovini olib keldi. Uchinchi farishtaning xabarini e'lon qilish, Qorong'u asrlar davomida papalik an'analari va urf-odatlar ostida ko'milib qolgan Xudoning qonunini mahkam tutgan jamoatni talab qilar edi. Masih protestantlarni 1840 yildan 1844 yilgacha bo'lgan tarixga olib keldi va Ilyosning sinovini taqdim etdi; unda Uilyam Miller timsollangan edi. Protestanlar Millerning xabarini rad etganlarida, ular Rimga qaytdilar. Miller tomonidan yetkazilgan birinchi farishtaning xabari sinovi Karmel tog'idagi Ilyos orqali timsollangan edi.

Ilyos butun xalqning oldiga kelib, dedi: Qachongacha ikki fikr orasida ikkilanib yurasizlar? Agar Egamiz Xudo bo'lsa, Unga ergashinglar; agar Baal bo'lsa, unda unga ergashinglar. Xalq esa unga bir og'iz ham javob bermadi. 1 Shohlar 18:21.

1840-yilda Miller va birinchi farishta orqali ifodalangan Ilyosning xabari bilan yuzma-yuz kelganlarida, protestantlar Baalni tanladilar!

Protestant Islohoti Muqaddas Kitob haqiqatlarining muhrdan yechilishi edi; bu jarayon Tiyatira jamoati bilan ifodalangan tarix davrida berilishi va'da qilingan "tong yulduzi" bilan boshlandi. Muqaddas Kitobga qarshi bevosita hujum bundan asrlar avval boshlangan bo'lib, bu Buyuk Kurash asarida, ayniqsa valdenshilar tarixida, ravshan bayon etilgan. 1930 yilda Benjamin Uilkerson Our Authorized Bible Vindicated nomli kitobni nashr etdi. Ushbu kitobda oxir-oqibat King James Muqaddas Kitobini tarjima qilishda qo'llanilgan muqaddas asl matnlarga qarshi olib borilgan kurash hamda katoliklar, murtad protestantizm va Laodikiya Adventistlari tomonidan ilgari surilgan va hanuz ilgari surilayotgan turli shaytoniy qalbaki matnlar hujjatlashtirilgan. Bu kurash valdenshilar tarixidan ancha oldin boshlangan edi, biroq ular oxir-oqibat 1611 yilgi King James Muqaddas Kitobiga tarjima qilingan to'g'ri qo'lyozmalarning ahamiyati haqida guvohlik berish uchun o'z jonlarini fido qilganlarning yo'l belgisi va ramzidir.

1611 yilda King James Injilining tayyorlanishi juda aniq bir tarjima jarayonidan o'tdi. Injilni tarjima qilish va nashr etish jarayoni ishlab chiqarishning yetti bosqichi orqali amalga oshirildi. Uni yakuniga yetkazish uchun ham yetti yil ketdi, va Muqaddas Kitobdagi yetti yil ikki ming besh yuz yigirma kundir. Bu, albatta, Isoning Doniyor to'qqizinchi bobining bajo bo'lishida ko'plar bilan ahdni tasdiqlagan bashoratli kunlar soni bilan aynan bir xil sonidir. O'sha muqaddas hafta markazida Masih xochga mixlandi, va, albatta, xochga mixlangan Masih Injilning markazidir. Xudoning pok Kalomini yaratish uchun o'sha yetti bosqich quyidagicha edi.

- Birinchidan: Alohida shaxslar tomonidan dastlabki tarjima: Taxminan 50 nafar tarjimon olti qo'mitaga bo'lingan bo'lib, ularning har biri Muqaddas Kitobning turli bo'limlari uchun mas'ul edi. Bu shaxslar asl tillardan (ibroniycha, oromiycha va yunoncha) ingliz tiliga tarjima qilish ustida ishladilar.
- Ikkinchidan: Qo'mita ko'rib chiqishi: Har bir qo'mita bo'limning o'z tarjimasini yakunlagach, ish qo'mita a'zolarining o'zlari tomonidan ko'rib chiqildi. Bu jamoaviy fikr-mulohaza bildirish va xatolarni tuzatish imkonini berdi.
- Uchinchidan: Umumiy Qo'mita Ko'rigi: So'ngra alohida qo'mitalarning tarjimalari Umumiy Qo'mita deb atalgan kengroq olimlar guruhiga taqdim etildi. Bu qo'mita oltita tarjima qo'mitasining har biridan vakillardan iborat edi. Ular butun ishni ko'rib chiqib, turli qo'mitalar tarjimalarini o'zaro taqqosladilar va uyg'unlashtirdilar.
- To'rtinchi: Qo'shimcha ko'rib chiqish va qayta tahrir: Bosh Qo'mitaning qayta ko'rib chiqilgan nusxasi yanada ko'rib chiqish va sayqallash uchun alohida qo'mitalarga qaytarib yuborildi. Ushbu takroriy jarayon tarjimaning izchil va aniq bo'lishini ta'minlashga yordam berdi.
- Beshinchi: Yakuniy ko'rib chiqish va tasdiqlash: Alohida qo'mitalar o'z tuzatishlarini yakunlagach, yakuniy loyiha so'nggi ko'rib chiqish va tasdiqlash uchun Bosh Qo'mitaga taqdim etildi.
- Oltinchi: Qirollik tasdig'i va nashri: tasdiqlangan tarjima so'ngra Qirol Jeyms I ga uning tasdig'i uchun taqdim etildi.
- Yettinchidan: U o'zining shohona tasdig'ini bergach, tarjima 1611-yilda Muqaddas Kitobning King James Version (Authorized Version) nomi bilan nashr etildi.

Egamizning soʻzlari pok soʻzlardir: tuproqdan boʻlgan oʻchoqda sinalgan, yetti marta tozalangan kumush kabidir. Ey Egam, Sen ularni saqlarsan, Sen ularni bu nasldan to abad asrarsan. Zabur 12:6, 7.

Shaytonning Xudoning Kalomiga qarshi, shuningdek, oʻsha ochilib borayotgan tarixning turli xabarchilari va Uning Kalomini toʻgʻri taqsimlashda qoʻllanishi lozim boʻlgan toʻgʻri metodologiya bilan ifodalangan yoʻl-belgilariga qarshi olib borayotgan urushida, 1611-yildagi King James Bible Zabur oʻn ikkinchi bobida alohida koʻrsatib berilgan yoʻl-belgisidir. Buzilgan katolik qoʻlyozmalari orqali yaratilgan turli soxta Injillarning hech biri Zabur oʻn ikkinchi bob mezonlariga javob bermaydi. Yetti bosqichdan iborat boʻlgan poklanish jarayoni va ikki ming besh yuz yigirma kunlik davr King James Bible Xudoning “pok soʻzlari” ekanini koʻrsatadi. Xudo King James Bible’ni Oʻzining pok Kalomi sifatida abadiy saqlashga vaʼda beradi, shu sababli U protestant islohotchilari, jumladan William Miller tomonidan qoʻllangan “tarixiychilik” metodologiyasini ham qoʻllab-quvvatlashga vaʼda beradi.

Oʻn toʻrtinchi asrda “Buyuk Kurash” kitobida “Islohotning tong yulduzi” deb taʼriflangan Jon Uiklifni Xudo Muqaddas Kitobni hatto oddiy xalq ham tushuna oladigan tilga tarjima qilish uchun ishlatdi. U Protestant Islohotining boshlanish yoʻl-belgisini koʻrsatib beradigan xabarchidir.

“Uikliff asos solgan ulkan harakat — vijdon va aql-zakovatni ozod etadigan hamda uzoq vaqt Rimning tantanali aravasiga bogʻlab qoʻyilgan xalqlarni erkin qiladigan harakat — oʻz manbaini Muqaddas Kitobdan olgan edi. Ana shu yerda oʻsha baraka oqimining manbai bor edi; u hayot suvidek, oʻn toʻrtinchi asrdan beri asrlar osha oqib kelmoqda. Uikliff Muqaddas Yozuvlarni Xudoning irodasining ilhom bilan berilgan vahiyi, imon va amaliy hayot uchun yetarli qoida sifatida soʻzsiz ishonch bilan qabul qildi. U Rim cherkovini ilohiy, xatosiz hokimiyat deb bilishga va ming yil davomida qaror topgan taʼlimotlar hamda urf-odatlarini hech bir shubhasiz ehtirom bilan qabul qilishga oʻrgatilgan edi; ammo u bularning barchasidan yuz oʻgirib, Xudoning muqaddas Kalomiga quloq soldi. U xalqni tan olishga daʼvat etgan hokimiyat mana shu edi. Papa orqali gapiradigan cherkov oʻrniga, u yagona haqiqiy hokimiyat deb Oʻz Kalomi orqali soʻzlaydigan Xudoning ovozi eʼlon qildi. Va u nafaqat Muqaddas Kitob Xudoning irodasining mukammal vahiyi ekanini, balki Muqaddas Ruh uning yagona sharhlovchisi ekanini ham, hamda har bir inson uning taʼlimotlarini oʻrganish orqali oʻz burchini oʻzi bilib olishi kerakligini ham oʻrgatdi. Shu tariqa u insonlarning fikrini papa va Rim cherkovidan Xudoning Kalomiga burdi.”

“Uiklif Islohotchilarning eng buyuklaridan biri edi. Aql-zakovatining kengligi, tafakkurining ravshanligi, haqiqatni saqlab qolishdagi sobitligi va uni himoya qilishdagi jasorati jihatidan, undan keyin kelganlardan kamdan-kami unga tenglasha oldi. Hayotining pokligi, oʻqish va mehnatdagi charchoq bilmas tirishqoqligi, sotib boʻlmaydigan halolligi hamda xizmatida Masihga xos boʻlgan muhabbat va sadoqati Islohotchilarning birinchisini ajratib turardi. Va bu, u yetishib chiqqan davrning aqliy zulmati va axloqiy buzluqligiga qaramay, shunday edi.”

“Uiklifning feʼl-atvori Muqaddas Yozuvlarning tarbiyalovchi va oʻzgartiruvchi qudratiga bir guvohlikdir. Uni qanday boʻlgan boʻlsa, shunday qilgan narsa — Muqaddas Kitob edi. Vahiyning ulugʻ haqiqatlarini anglashga boʻlgan intilish barcha qobiliyatlarga tetiklik va

quvvat baxsh etadi. U ongni kengaytiradi, idrokni o'tkirlashtiradi va hukmni pishitadi. Muqaddas Kitobni o'rganish har qanday boshqa o'rganishdan ko'ra har bir fikrni, tuyg'uni va intilishni yuksaltiradi. U maqsadga sobitlik, sabr-toqat, jasorat va matonat beradi; fe'l-atvorni noziklashtiradi va jonni muqaddaslaydi. Muqaddas Yozuvlarni jiddiy va ehtirom bilan o'rganish, o'rganuvchining ongini bevosita Cheksiz Zotning ongi bilan aloqaga keltirar ekan, dunyoga insoniy falsafa bera oladigan eng yuksak ta'lim natijasidan ham ko'ra kuchliroq va faolroq aqlga, shuningdek, yanada olijanobroq prinsipga ega insonlarni yetishtirgan bo'lur edi. "Kalomlarningning ochilishi," deydi sanochi, "yorug'lik beradi; u soddalarga fahm beradi." Zabur 119:130. Buyuk kurash, 93, 94."

"Buyuk Kurash" asarida Jon Uiklif haqidagi guvohlikdan so'ng, Opa Uayt oxir-oqibat islohotchi Jon Noksga yetib boradigan sodiq islohotchilar (yo'l belgilar) ro'yxatini taqdim etadi. U Shotlandiya qirolichasi Meri tomonidan Jon Noksga berilgan muhim bir savolni qayd etadi.

"Jon Noks jamoatning urf-odatlarini va tasavvufona qarashlaridan yuz o'girib, Xudoning Kalomi haqiqatlari bilan oziqlanayotgan edi; va Uishartning ta'limoti uning Rim jamoatidan yuz o'girib, quvg'in ostidagi islohotchilarga qo'shilish haqidagi qat'iy qarorini mustahkamlagan edi...."

"Shotlandiya qirolichasi bilan yuzma-yuz keltirilganda, uning huzurida protestantlarning ko'pgina yetakchilarining g'ayrati susayib qolgan bo'lsa-da, Jon Noks haqiqatga og'ishmay guvohlik berdi. Uni muloyim erkalashlar bilan ham o'ziga og'dirib bo'lmay edi; u tahdidlar qarshisida ham dovdiramadi. Qirolicha uni bid'atda aybladi. U xalqni davlat tomonidan taqiqlangan dinni qabul qilishga o'rgatganini va shu tariqa fuqarolarga o'z hukmdorlariga itoat etishni buyuruvchi Xudoning amrini buzganini aytdi. Noks qat'iy javob berdi:— 'Haq din o'z kelib chiqishi va vakolatini hukmdorlardan emas, balki faqat abadiy Xudodan olganidek, fuqarolar ham o'z dinlarini hukmdorlarining didiga qarab shakllantirishga majbur emaslar. Chunki ko'pincha hukmdorlar, boshqalarning barchasidan ko'ra, Xudoning haqiqiy dinidan eng nodon bo'ladilar. Agar Ibrohimning butun zurriyoti uzoq vaqt o'zlari tobe bo'lgan Fir'avnni dinida bo'lganida, ayting, xonim, unda dunyoda qanday din bo'lgan bo'lur edi? Va agar havoriylar kunlarida hammaning dini Rim imperatorlarining dini bo'lganida, ayting, xonim, bugun yer yuzida qanday din bo'lgan bo'lur edi? ... Demak, xonim, shuni anglab olishingiz mumkinki, fuqarolar o'z hukmdorlarining diniga bog'lanishga majbur emaslar, garchi ularga hukmdorlariga hurmat ko'rsatish amr etilgan bo'lsa ham.'"

Maryam shunday dedi: "Siz Muqaddas Yozuvni bir tarzda talqin qilasiz, ular esa [Rimchilik ta'limotchilari] uni boshqa tarzda talqin qiladilar; men kimga ishonay va kim hakam bo'lsin?"

"Siz Uning Kalomida ochiq gapiradigan Xudoga ishonasiz," deb javob berdi islohotchi; "Kalom sizga nimani o'rgatsa, undan narida na biriga, na boshqasiga ishonmaysiz. Xudoning Kalomi o'z-o'zidan ravshandir; agar biror joyda noaniqlik bo'lsa, hech qachon O'ziga zid bo'lmaydigan Muqaddas Ruh o'sha narsani boshqa joylarda yanada ravshanroq tushuntiradi, shunday ekan, o'jarona johil bo'lganlardan boshqa hech kimda shubha qolishi mumkin emas." Hayotini xavf ostiga qo'ygan holda bu qo'rqmas islohotchi shohlik qulog'iga ana shunday haqiqatlarni aytdi. Xuddi shu qaytmas jasorat bilan u Rabbimizning janglarini ibodat qilib va kurashib davom ettirdi, toki Shotlandiya papachilikdan ozod bo'lguncha." "Buyuk Kurash",

Islahotchi bilan malika o'rtasidagi o'zaro munosabat Islahot tarixidagi uchinchi ipni yoritib beradi; bu ip Shaytonning Muqaddas Kitobni, islrohotchilarni va Muqaddas Kitobni tadqiq etish metodologiyasini qalbakilashtirishga bo'lgan urinishini aniqlab beradi. Yuhannoning Malikaga bergan javobi shundan iborat ediki, to'g'ri metodologiya "tarixiychilik"dir; u esa Muqaddas Ruh tomonidan bir bashoratli tarix chizig'ining boshqa bir bashoratli tarix chizig'i bilan izohlanishi tamoyiliga asoslanadi.

Zulmat ichida nur ochilgan edi. Uiklif va dastlabki islrohotchilar, to Milleritchilar tarixigacha bo'lgan davr mobaynida, Muqaddas Kitobni o'rganishning "tarixchilik" deb ataladigan usulidan foydalandilar. Muqaddas Kitobni o'rganishning bibliyaviy usuli tarixi ko'pincha e'tibordan chetda qoladi, biroq agar kimdir Miller va undan keyin Future for America tomonidan qabul qilingan bashoratni talqin qilish qoidalarining ahamiyatini chinakam ko'rmoqchi bo'lsa, uni anglash zarurdir.

Sister White Xudoning nomi bilan atalgan xalqi sifatida faqat ikki jamoatni ko'rsatadi. Bular qadimgi Isroil va Yettinchi kun Adventistlari jamoatidir.

"Bizning Xudoning xalqi deb atalishimizning sabablari qayta-qayta takrorlanishi kerak. Qonunlar takrori 4:1-13" Qo'lyozmalar nashrlari, 8-jild, 426.

"Havoriylar jamoati", papalik zulmati davridagi sahrodagi jamoat hech qachon Xudoning nomi bilan atalgan xalq deb nomlanmagan, chunki bu atama ("nom bilan atalmog'" ma'nosini anglatib) Xudoning qonunining omonatdorligi mas'uliyati yuklatilgan jamoatni bildiradi, va Adventizm bilan birga ular Xudoning bashoratli haqiqatlarining ham omonatdorlari bo'lishlari kerak edi.

"Xudo O'z jamoatini bu kunda, qadimgi Isroilni chaqirganidek, yer yuzida nur sifatida turishga chaqirdi. Haqiqatning qudratli pichog'i bilan, birinchi, ikkinchi va uchinchi farishtalarning xabarlarini orqali, U ularni jamoatlardan va dunyodan ajratib, O'ziga muqaddas yaqinlikka olib keldi. U ularni O'z qonunining omonatdorlariga aylantirdi va bu zamon uchun bashoratning buyuk haqiqatlarini ularga ishonib topshirdi. Qadimgi Isroilga ishonib topshirilgan muqaddas kalomlar kabi, bular ham dunyoga yetkazilishi lozim bo'lgan muqaddas omonatdir. Vahiy 14-bobdagi uch farishta Xudoning xabarlaridan kelgan nurni qabul qiladigan va yer yuzining to'rt tomoniga ogohlantirishni jar solish uchun Uning vakillari sifatida chiqadigan xalqni ifodalaydi." Testimonies, 5-jild, 455.

Uilyam Miller Xudoning bashoratli haqiqatlarini ochib berish uchun tanlangan xabarchini ifodalagan edi, va o'sha haqiqatlar 1844-yilda bir xalqni Eng Muqaddas Xonaning ochiq eshigigacha olib kelganida, Xudo O'z qonunini ham ochib berdi. Uiklif Muqaddas Kitobni ochib berishda va Protestant Islrohotining boshlanishlarini yuzaga keltirishda bir yo'l belgisi hisoblanadi, biroq u, shuningdek, "bashoratning buyuk haqiqatlari"ni o'rnatish borasidagi Xudoning ishinining ham bir yo'l belgisidir. Jon Uiklif papalikning bir ming ikki yuz oltmish yillik hukmronligi tarixida aniqlangan tong yulduzi edi. Uning ishi o'n to'rtinchi asrda boshlandi, so'ngra o'n yettinchi asrda o'sha bashoratli chiziqning yana bir yo'l belgisi 1611-yilda King James Bibliyasining yaratilishi bo'ldi. O'sha chiziq bo'ylab biz oxir-oqibat Millerning bashoratni talqin qilish qoidalari bo'lgan

yo‘l belgisiga yetib boramiz. Miller o‘sha haqiqat chizig‘ida bir yo‘l belgisidir, uning qoidalari ham shundaydir. Uning qoidalari Adventizmning oxiridagi, “Prophetic Keys” nashri bilan ifodalangan yo‘l belgisiga guvohlik beradi.

Agar biz Millerning qoidalari Muqaddas Kitobning asl va to‘g‘ri matnlarini saqlab qolish ishini, shuningdek Muqaddas Kitobning haqiqiy tushunchasini ochib berish ishini ifodalovchi bashoratli tarix chizig‘idagi bir yo‘l-ko‘rsatkich ekanini, va bu esa islohotchilarning “tarixchilik” deb ataladigan muqaddas tadqiqot uslubini tushunib, undan foydalanishga yetaklanganini anglamasak, Adventizm oxirida uchinchi farishtaning nurini taqdim etish va saqlab qolish ishi bilan bog‘liq bashoratli haqiqatlarni tanib olish uchun zarur bo‘lgan ma’lumotdan mahrum bo‘lamiz. Shu sababli, o‘sha tarix chizig‘i bo‘ylab qisqacha bir ko‘rib chiqish o‘tkazish muhimdir.

“Protestant” so‘zining yagona haqiqiy ta’rifi — Rimga qarshi norozilik bildirishdir. Agar bir jamoat Rimga qarshi norozilik bildirishdan to‘xtasa, u endi Protestant bo‘lmaydi va birinchi farishtaning xabarini rad etgan protestantlar singari, u Rimning qiziga aylanadi. Katolik cherkovidan chiqqan protestantlarning “shiori”ga aylangan bosh tushuncha: “Muqaddas Kitob va faqat Muqaddas Kitob” edi. Biroq tarix Muqaddas Kitobni to‘g‘ri taqsimlash zarur bo‘lganini tasdiqlaydi.

O‘zingni Xudoga ma’qul bo‘lgan, haqiqat so‘zini to‘g‘ri taqsim etuvchi, uyalishga hojat qolmaydigan ishchi sifatida ko‘rsatishga intil. Ammo harom va behuda safsatalardan chetda bo‘l; chunki ular tobora ko‘proq xudosizlikka olib boradi. 2 Timothy 2:15, 16.

Muqaddas Kitobni tadqiq etishning, protestantlar haqiqat kalomini to‘g‘ri taqsimlashga qaratilgan sa’y-harakatlarida qo‘llashga yo‘naltirilgan usuli “tarixchilik”dir. Bu usul Shayton hujum qilishi uchun aniq va jiddiy nishon bo‘ldi, va u haqiqatan ham hujum qildi.

«Biz nasroniylik nimadan iborat ekanini, haqiqat nima ekanini, qabul qilib olgan imonimiz nima ekanini, Muqaddas Kitob qoidalari nimaligini — bizga oliy hokimiyat tomonidan berilgan qoidalarni — o‘zimiz uchun bilmog‘imiz kerak». The 1888 Materials, 403.

Islohotchilar tomonidan qo‘llanilgan va Uilyam Millergacha hamda uni ham o‘z ichiga olgan davrgacha davom etgan Muqaddas Kitobiy metodologiyaning yemirilishi ayniqsa o‘n beshinchi asrda Fransisko Ribera (1537–1591) ismli bir yezuit olimi bilan boshlangan deb ko‘rsatiladi; u futuristik talqinni ommalashtirgan shaxs sifatida e’tirof etiladi. U Vahiy kitobiga sharh yozib, unda bashoratlarga futuristik talqin taklif qildi va ularni tarixiy kontekstdan uzoqlashtirdi. Ribera bu metodologiyani historicism metodologiyasi har doim keltirib chiqaradigan haqiqatga qarshi turish maqsadida o‘ylab topdi. O‘sha haqiqat esa shundan iborat ediki, Rim papasi Muqaddas Kitob bashoratlardagi dajjoldir.

O‘n yettinchi va o‘n sakkizinchi asrlarda Protestanlik Ribera’ning soxta metodologiyasi shaytoniy va asossiz ekanini bilganini hujjatlar bilan isbotlash mumkin. O‘sha tarixdagi protestantlar Iezuit olimining “nopok va behuda safsatalari”ga qarshi kitoblar va risolalar yozdilar. Ammo 1909 yilda Troya oti — Scofield Reference Bible — nashr etildi, va Muqaddas Kitobning izohli pastki qaydlariga kiritilgan sharhlar Ribera hamda Manuel Lacunza (1731–1801) ismli yana bir

iyezuitning ta'limotlariga asoslangan edi. Lacunza Juan Josafat Ben-Ezra taxallusi ostida yozgan va "The Coming of the Messiah in Glory and Majesty" nomli kitobni nashr ettirgan. Undan oldin Ribera qilganidek, bu kitob ham Vahiy kitobidagi bashoratlarning bajo bo'lishiga qaratilgan bevosita hujum edi.

Shayton xiralik bilan bulg'ashi zarur bo'lgan xabar — Vahiy kitobidan keladigan yakuniy ogohlantirish xabari ekanini bilar edi. Ikki nafar iyezuit ruhoniyni nopok va behuda safsatalarini Scofield Reference Bible ichidagi izohlarga singdirish orqali Shayton murad protestantlarni iyezuit uslubiyatlarini qabul qilishga yetakladi va shu tariqa ularni haqiqatga nisbatan ko'r qildi. Shayton buni Muqaddas Kitob bashoratlardagi masih dajjol kimligini aniq belgilash imkonini yo'qqa chiqargan bir necha katolikona bashorat modelini joriy etish orqali amalga oshirdi. Bu Shayton uchun qiyin bir aldov bo'lmadi, chunki protestantlar allaqachon 1843-yilda Millerning xabarini rad etishlari bilan Rim cherkoviga qaytib bo'lgan edilar.

Yillar davomida Shaytonning Injilga qilgan hujumini hujjatlashtirgan bir qancha kitoblar va maqolalar nashr etilgan; bu hujum Masih xochga mixlanganidan keyingi dastlabki bir necha asrlarda boshlangan edi. O'sha hujum soxta qo'lyozmalar muomalaga kiritilib, soxta Injillarni yuzaga keltirish darajasiga yetdi. Shayton, shuningdek, Xudoning kalomini himoya qilish uchun ko'tarilgan islohotchilarga ham, ular hayotlik chog'ida ham, hatto o'sha Islohotchilar vafot etganlaridan keyin ham hujum qildi.

Zamonaviy Yettinchi kun adventist tarixchilari va ilohiyotchilari William Miller mavzusiga qanday munosabatda bo'lishlarini bir tasavvur qiling. Go'yo ular uning suyaklarini qazib olib, Mississippida daryosiga tashlagandek.

"Uilyam Miller Shaytonning shohligiga bezovtalik kiritayotgan edi, va ashaddiy dushman nafaqat xabarning ta'sirini bartaraf etishga, balki xabarchining o'zini ham yo'q qilishga intildi. Ota Miller Muqaddas Yozuv haqiqatini tinglovchilarining qalblariga amaliy tarzda tatbiq etar ekan, xuddi yahudiylarning Masih va Uning havoriylariga qarshi g'azabi qo'zg'atilganidek, o'zini masihiy deb da'vo qiluvchilarning ham unga qarshi g'azabi alangalandi. Jamoat a'zolari tuban tabaqalarni gijgjadilar va bir necha bor dushmanlar u yig'ilish joyidan chiqib ketayotganida uning joniga qasd qilishni rejalashtirdilar. Ammo muqaddas farishtalar olomon orasida edilar, va ulardan biri inson qiyofasida Rabbimizning bu xizmatkorining qo'lidan tutib, uni g'azablangan to'dadan eson-omon olib chiqdi. Uning ishi hali tugamagan edi, va Shayton hamda uning malaylari o'z maqsadlarida muvaffaqiyatsizlikka uchradilar." Spirit of Prophecy, 4-jild, 219.

Adventizmning o'sha ikki toifasi (ilohiyotshunoslar va tarixchilar) Millerning qoidalarining haqiqiy kuchini qanday kamsitib ko'rsatganlari va yashirib qo'yganlariga e'tibor bering; Holbuki, Opa Uayt bizga shuni ma'lum qiladiki, bu qoidalar uch farishtaning xabarlarini haqiqatan ham e'lon qiladiganlarning barchasi tomonidan qo'llaniladi.

"Uchinchi farishtaning xabarini e'lon qilish bilan band bo'lganlar, Ota Miller qabul qilgan ayni reja asosida Muqaddas Yozuvlarni tadqiq etmoqdalar. "Views of the Prophecies and Prophetic Chronology" nomli kichik kitobda Ota Miller Muqaddas Kitobni o'rganish va talqin qilish

uchun quyidagi sodda, ammo aqlli va muhim qoidalarni keltiradi:—

“[Birdan beshgacha bo‘lgan qoidalar iqtibos qilingan.]”

“Yuqoridagilar bu qoidalarining bir qismidir; va Muqaddas Kitobni o‘rganishimizda bayon etilgan tamoyillarga quloq tutishimiz barchamiz uchun foydali bo‘ladi.” Review and Herald, 1884-yil 25-noyabr.

Xudoning Kalomining rivojlanishi va qaror topishi bilan bog‘liq payg‘ambarlik tarixining uch yo‘nalishini ko‘rib chiqmasdan turib, xabarni taqdim etishida Ilyos orqali timsollangan, solihlarning tirilishida Millerning ko‘tarilishi haqidagi va‘dada Muso orqali timsollangan hamda o‘z xo‘jaligini tark etib Ilyos xabariga xizmat qilishga tayyorligida Elishay orqali timsollangan xabarchi sifatida William Millerni qo‘llab-quvvatlaydigan muhim guvohlikning ahamiyatini ko‘rish mumkin emas. White xonim ushbu Muqaddas Kitobdagi uch qahramonning barchasi William Millerning timsoli ekanini ko‘rsatadi; holbuki, zamonaviy Adventist ilohiyotchilari va tarixchilari endi unga go‘yo u shunchaki o‘n sakkizinchi asrdagi qandaydir “bechora fermer yigit” bo‘lgandek munosabatda bo‘lmoqdalar.

Uilyam Tindeyl bashoratli tarixning shu yo‘nalishida ko‘tarilgan ko‘plab islohotchilardan biri edi. Agar buni shunday ifodalashim mumkin bo‘lsa, u bilan munosabatda bo‘lgan papaning elchilariga qarshi uning “missiya bayonoti” shunday edi: “Men omoch haydaydigan bolaga Muqaddas Yozuvlarni sizdan ko‘ra ko‘proq biladigan qilaman.” Uilyam Miller omoch haydagan o‘sha fermer bola edi va Tindeylning bashoratini amalga oshirdi.

Ushbu kirish, shu paytgacha bayon etganlarimizni qo‘llab-quvvatlash uchun keltirilishi mumkin bo‘lgan barcha tarixiy ma‘lumotlar nuqtayi nazaridan ancha soddalashtirildi. Endi esa Millerga yo‘l belgisi va xabarchi sifatida qayta murojaat qilishga yetaklash maqsadida, Alfa va Omegaga oid ayrim alomatlarni ko‘rib chiqamiz.

Daniyor kitobi ikki kitobdan iborat bo‘lgan bir kitobning boshlanishidir. O‘sha kitobning oxiri Vahiy kitobidir. Garchi ular ikki alohida kitob bo‘lsa-da, birgalikda ular bitta kitobni ifodalaydi.

Yillar avval men Yettinchi kun Adventistlar Cherkovi Bosh Konferensiyasining Injil Tadqiqotlari Institutida ishlagan taniqli bir Yettinchi kun adventist ilohiyotchisi bilan ommaviy muloqot qilgan edim. U ilohiyotchi Doniyor kitobining o‘n birinchi bobidagi so‘nggi olti oyat haqidagi tushunchamni, shuningdek Doniyor kitobidagi “kundalik” haqidagi tushunchamni to‘g‘rilashga urinayotgan edi. Bir muddat davom etgan bu muloqotimizda — chunki u bir maqola yozdi, men unga javob berdim, so‘ng u bunga yana javob qaytardi, keyin esa men, albatta, o‘z fikrlarimni bildirdim, va hokazo — u menga Bosh Konferensiyada ishlagan qo‘mitada Doniyor kitobi bo‘yicha mutaxassis deb hisoblanishini, hamkasblaridan biri esa Vahiy kitobi bo‘yicha doimiy mutaxassis deb e‘tirof etilishini ma‘lum qildi. Muloqotlarimiz davomida u Vahiy kitobidagi masalalarga murojaat qilishni istamadi, balki ularni o‘z hamkasbiga havola etmoqchi bo‘ldi. U muhokamani faqat Doniyor kitobi doirasida saqlab qolishni xohlardi.

Opa Uayt Daniel va Vahiy bir kitob ekanini aniq bayon qiladi. Shu darajada ular Muqaddas Kitobni ifodalaydi; u eski va yangi degan ikki kitobdan tarkib topgan yagona kitobdir. Opa Uayt



yahudiy jamoati haqida ham fikr bildiradi: u faqat eski kitobni yagona kitob deb hisoblaydi; shuningdek, u eski kitobni mensimaydiganlar haqida ham fikr bildiradi, chunki ular faqat yangi kitobni tushunadilar yoki faqat yangi kitobni tushunishga tayyordirlar. Uning ilhomlangan guvohligi shuki, agar siz faqat yangini qabul qilsangiz, unda eskini rad etasiz, va aksincha. Ilohiyotchi o'zini Daniel bo'yicha mutaxassis, ammo Vahiy bo'yicha emas, deb da'vo qilishi, Eski Ahdning qabul qilish haqidagi yahudiy tushunchasini takrorlashdir; biz esa o'sha tor qarash yahudiylarni qayerga olib borganini bilamiz. Masalaning qaysi tomonini tutishdan qat'i nazar — eskini qabul qilib, yangini emas, yoki yangini qabul qilib, eskini emas — butun guvohlikni rad etish demakdir.

“Najotkor shogirdlaridan bu narsalarni tushungan-tushunmaganliklarini so'radi. Ular: «Ha, Rabbii», deb javob berdilar. Shunda U ularga dedi: «Shuning uchun Osmon Shohligiga ta'lim olgan har bir kotib o'z xazinasidan yangi va eski narsalarni chiqarib beradigan uy egasiga o'xshaydi». Bu masalda Iso O'z shogirdlari oldiga, Undan olgan nurlarini dunyoga yetkazish vazifasi yuklatilgan kishilarning mas'uliyatini qo'ydi. O'sha paytda mavjud bo'lgan Muqaddas Yozuvlarning barchasi Eski Ahdan iborat edi; ammo u faqat qadimgilar uchun yozilmagan edi; u barcha zamonlar va barcha xalqlar uchun edi. Iso O'z ta'limotining muallimlari bashoratlarda oldindan xabar qilingan Masih sifatida Uning kimligini tasdiqlaydigan va Uning dunyoga bo'lgan missiyasining mohiyatini ochib beradigan nurni topish uchun Eski Ahdni tirishqoqlik bilan tadqiq etishlarini istar edi. Eski Ahd bilan Yangi Ahd ajralmasdir, chunki ikkalasi ham Masihning ta'limotidir. Faqat Eski Ahdni qabul qiladigan yahudiylarning ta'limoti najotga olib bormaydi, chunki ular hayoti va xizmati qonun hamda bashoratlarning bajo bo'lishi bo'lgan Najotkorni rad etadilar. Va Eski Ahdni chetga chiqarib yuboradiganlarning ta'limoti ham najotga olib bormaydi, chunki u Masih haqidagi to'g'ridan-to'g'ri guvohlikni rad etadi. Skeptiklar Eski Ahdning qadrini tushirishdan boshlaydilar, va bundan keyin Yangi Ahdning haqqoniyligini inkor etish uchun faqat yana bir qadam qoladi; shu tariqa ikkalasi ham rad etiladi.”

“Yahudiylar masihiylar olamiga amrlarning, jumladan Shabbatning majburiy qonunining ahamiyatini ko'rsatishda kam ta'sirga egadirlar, chunki ular haqiqatning eski xazinalarini ilgari surar ekanlar, Isoning shaxsiy ta'limotlaridagi yangilarini chetga surib qo'yadilar. Boshqa tomondan, masihiylarning yahudiylarni Masih ta'limotlarini ilohiy donolikning tili sifatida qabul qilishga undashda muvaffaqiyatsizlikka uchrashlarining eng kuchli sababi shundaki, ular Uning kalomining xazinalarini ilgari surar ekanlar, Muso orqali berilgan, Xudoning O'g'lining avvalgi ta'limotlari bo'lgan Eski Ahd boyliklariga nafrat bilan munosabatda bo'ladilar. Ular Sinaydan e'lon qilingan qonunni va Adan bog'ida ta'sis etilgan to'rtinchi amrning Shabbatini rad etadilar. Ammo Masih ta'limotlariga ergashadigan Injil xizmatchisi Eski va Yangi Ahdning har ikkalasi haqida ham mukammal bilimga ega bo'ladi, toki ularni xalqqa ularning haqiqiy nurida — bir-biridan ajralmas bir butun sifatida, biri ikkinchisiga bog'liq bo'lgan va uni yoritadigan holda — taqdim eta olsin. Shunday qilib, Iso O'z shogirdlariga ta'lim berganidek, ular o'z xazinalaridan 'yangi va eski narsalar'ni olib chiqadilar.” Spirit of Prophecy, 2-jild, 255.

Avvalgi maslahatning Laodikeyalik adventistlar uchun yana bir tatbiqi bor. Muqaddas Kitobga butunligi bilan, ya'ni Eski Ahdga ham, Yangi Ahdga ham ishonishini da'vo qilib, shu bilan birga

Bashorat Ruhini rad etish — faqat bitta guvohlikni qabul qilish bilan aynan bir xil xatodir. Haqiqatni qaror toptirish uchun ikki guvoh talab qilinadi; shu bois bitta guvoh bilan haqiqatni qaror toptirish imkonsizdir. Kimki buni qilishga urinsa, u har ikki guvohni rad etayotgan bo‘ladi; ular o‘z e’tiqodini “yarim-haqiqatlar” deb ataladigan narsaga asoslamodalar.

Endi men 2023-yil iyul oyidan beri chiqib kelayotgan dastlabki maqolalardan birida berilgan savolni yana takrorlayman. Savol shunday: “1863-yildan beri Adventizmdan qanday yangi nur chiqqan?” Javob esa juda oddiy: “Hech biri.”

“Doniyor va Vahiy kitoblari birdir. Biri bashorat, ikkinchisi vahiydir; biri muhrlangan kitob, ikkinchisi ochilgan kitobdir. Yuhanno momaqalldiroqlar aytgan sirlarni eshitdi, ammo ularga yozmaslik buyurildi.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, 7-jild, 971.

Shunday qilib, Alfa va Omega Doniyor birinchi, Vahiy esa oxirgi ekanini ko‘rsatadi. Doniyor Adventizmning boshlanishini, Vahiy esa Adventizmning yakunini ifodalaydi.

“Vahiy muhrlangan kitobdir, biroq u ayni paytda ochilgan kitob hamdir. U bu yer tarixining oxirgi kunlarida yuz berishi lozim bo‘lgan ajoyib voqealarni bayon qiladi. Bu kitobning ta’limotlari noaniq emas, balki aniqdir; sirli va tushunarsiz emas. Unda Doniyorda bo‘lgani kabi o‘sha bir xil bashorat yo‘nalishi davom ettiriladi. Xudo ayrim bashoratlarni takrorlagan, shu orqali ularga muhim ahamiyat berilishi kerakligini ko‘rsatgan. Rabbiiy katta ahamiyatga ega bo‘lmagan narsalarni takrorlamaydi.” Manuscript Releases, 9-jild, 8.

Adventizmning boshida, Adventizmning markaziy ustuni bo‘lgan, 1798-yilda muhri yechilgan aynan o‘sha oyatlarda, Iso O‘zini “Palmoni”, ya’ni Ajoyib Sanovchi, deb tanitdi. Adventizmning oxirida esa, Iso O‘zini “Alfa va Omega”, ya’ni ajoyib tilshunos — Xudoning Kalomi, deb tanitadi. Shu sababli, Adventizmning boshi va birinchi farishtaning xabari “vaqtga osib qo‘yilgan” edi. Adventizmning oxirida esa, uchinchi farishtaning xabari Uning Kalomiga osib qo‘yiladi.

Adventizmning boshlanishi ham, nihoyasi ham Muqaddas Kitob bashoratidagi oltinchi shohlik tarixi davrida sodir bo‘ladi; shu sababli ular Qo‘shma Shtatlarning boshlanishi va tugashi davrida yuz beradi. Qo‘shma Shtatlarning bashoratli tarixi respublikachilik va protestantizm degan ikki shox tarixidir. O‘sha tarixning yakunida bu ikki shox qo‘zidan ajdahoga aylangan bo‘ladi. Respublikachilik demokratiyaga, protestantizm esa murtad protestantizmga aylanadi. Qo‘shma Shtatlar uchun sinov muddatining kosasi o‘z nihoyasiga yaqinlasha boshlaganda, hozir aynan shunday bo‘layotganidek, murtad respublikachilik va murtad protestantizm degan ikki shox hayvonga bir surat yasaydi; shu tariqa jamoat va davlat ajdaho kabi so‘zlaydigan bitta shoxga birlashadi. Ammo Xudo guvohsiz qolmaydi, chunki U Qo‘shma Shtatlarga yakun keltirish jarayonida protestantizmning haqiqiy shoxini ko‘taradi; u avval Qo‘shma Shtatlardagi hayvon suratiga, so‘ngra esa butun dunyo oldida turgan hayvon suratiga qarshi norozilik bildiradi. Qo‘shma Shtatlarning oxirida protestant shoxining ko‘tarilishi, Qo‘shma Shtatlarning boshida protestant shoxi ko‘tarilganidek, o‘sha tarixiy tuzilma ichida amalga oshadi. Avvalgi ahd xalqi chetlab o‘tiladi, yangi bir xalq esa yangi ahd xalqi bo‘ladi. Quyosh ostida yangi hech narsa yo‘q.

Millerchilar tarixida anglangan va taqdim etilgan vaqtga oid bashoratlardan Alfa va Omegani baholash uchun foydalanganimizda, ularning aslida aynan bir xil ekanini ko‘ramiz. Har bir vaqtga

oid bashorat bashorat e'lon qilinadigan bir tarixdan boshlanadi va o'sha tarix har doim bashorat bajo keltiriladigan tarixning timsoli bo'ladi.

Ikki ming uch yuz yillik bashoratning tarixi miloddan avvalgi 457-yildagi uchinchi farmon bilan boshlandi va 1844-yil 22-oktabrda uchinchi farishtaning xabari bilan yakunlandi. Uchinchi farmonning kelishiga qadar, ammo undan oldin, ma'badni va Quddusni tiklash ishi amalga oshirildi. Xuddi shunday tarzda, uchinchi farishtaning kelishigacha bo'lgan tarix davomida Milleriy ma'badining asosiy haqiqatlari barpo etildi.

1798-yilda miloddan avvalgi 723-yilda shimoliy o'n qabilaning tarqatib yuborilishi bilan boshlangan ikki ming besh yuz yigirma yillik bashorat amalga oshdi. Bu bashorat ming ikki yuz oltmish yildan iborat ikki davrni ko'rsatib, haqiqiy ma'bad va haqiqiy Quddusning tom ma'nodagi butparast Rim tomonidan oyoq osti qilinishini belgiladi; shundan so'ng ma'naviy shahar va ma'bad ustidan papalik Rimining ming ikki yuz oltmish yil davom etgan oyoq osti qilishi keldi. Bashorat shimoliy saltanatning vayron qilinishi va saltanat fuqarolarining tarqatib yuborilishi bilan boshlandi. Bashoratning yarmiga to'g'ri kelgan 538-yil Muqaddas Kitob bashoratidagi to'rtinchi saltanat bo'lgan butparast Rim tomonidan Xudoning xalqining oyoq osti qilinishining yakunini belgilaydi va Xudoning jamoatining Qorong'u asrlar sahrosiga tarqalib ketishini yuzaga keltiradi. 1798-yilda bu vaqt bashoratining nihoyasi Muqaddas Kitob bashoratidagi beshinchi saltanatning yakunini belgilaydi. Shimoliy o'n qabilaning, shuningdek sahroga qochgan nasroniy jamoatining tarqatib yuborilishi protestantizm shoxiga aylanishi taqdir etilganlarning yig'ilishini ifodalaydi. Belgilovchi voqealar ko'pincha qarama-qarshiliklar orqali ifodalanadi va tarqatib yuborilish yig'ilishni ifodalashi mumkin, xuddi Ilyos Yahyo Cho'mdiruvchini ifodalagani kabi. O'sha bir xil bashoratiy qarama-qarshilikda Ilyos o'lmaydi, Yahyo Cho'mdiruvchi esa o'ladi.

Miloddan avvalgi 677-yilda janubiy Yahudo qabilasi (Muqaddas Yozuvlarda ulug'vor diyor sifatida ham ta'riflangan) ikki ming besh yuz yigirma yilga tarqatib yuborildi; bu muddat 1844-yil 22-oktyabrda yakun topdi. Bu bashorat Xudoning xalqining oyoq osti qilinishini ko'rsatgan edi; Doniyor esa Doniyor 8:13, 14 da ularni "lashkar" deb ataydi.

So'ng men bir muqaddas zotning so'zlayotganini eshitdim, va boshqa bir muqaddas zot so'zlayotgan o'sha muayyan muqaddas zotga dedi: Kundalik qurbonlik, vayron qiluvchi gunoh va muqaddas maskan hamda lashkar oyoq osti qilinishi haqidagi vahiy qachongacha davom etadi? Va u menga dedi: Ikki ming uch yuz kun-gacha; shundan keyin muqaddas maskan poklanadi. Doniyor 8:13, 14.

Miloddan avvalgi 677-yilda boshlangan ikki ming besh yuz yigirma yillik bashorat bilan bir vaqtda tugagan ikki ming uch yuz yillik bashorat Daniel 8:13, 14 da ko'rsatilgan ma'badning oyoq osti qilinishini belgilab berar edi. Miloddan avvalgi 677-yildagi Yahudoning tarqatib yuborilishi haqidagi bashorat undan oldin Navuxadnazar tomonidan qilingan uch hujum bilan kechgan edi va bu bashorat 1844-yil 22-oktabrda uchinchi xabarning kelishi bilan yakun topdi.

Mos ravishda 1798 va 1844-yillarda yakun topadigan ikki ming besh yuz yigirma yillik ikki bashorat Milleriy ma'badining poydevorini qurishdagi qirq olti yilni ko'rsatib beradi. Muso ma'badni qurish bo'yicha ko'rsatmalarni qabul qilishda qirq olti kun bo'lgan; Masih davrida Hirod

ma'badini qayta qurish qirq olti yil davom etdi va bu Masihning suvga cho'mgan yili nihoyasiga yetdi. Suvga cho'mgandan so'ng U qirq kun cho'lga ketdi, qaytib kelgach esa ma'badni birinchi marta pokladi va bahs-talashchi yahudiylar U bunday ishni qanday hokimiyat bilan qilganini bilishni istadilar.

Yahudiylarning Fisih bayrami yaqinlashib qolgan edi, Iso esa Quddusga chiqdi. Va Ma'badda ho'kizlar, qo'ylar va kaphtarlar sotayotganlarni hamda pul ayirboshlovchilarning o'tirganini topdi. Shunda u mayda arqonchalardan bir qamchi yasab, ularning hammasini, qo'ylaru ho'kizlarni ham Ma'baddan quvib chiqardi; pul ayirboshlovchilarning tangalarini sohib yubordi va stollarini ag'darib tashladi. Kaphtar sotayotganlarga esa dedi: "Bularni bu yerdan olib ketinglar; Otamning uyini tijorat uyiga aylantirmanglar". Shunda Uning shogirdlari: "Sening uying uchun bo'lgan g'ayrat meni yeb bitirdi", deb yozilganini esladilar. So'ng yahudiylar javob berib, Unga dedilar: "Sen bunday ishlarni qilayotganingga bizga qanday alomat ko'rsatasan?" Iso ularga javob berib dedi: "Bu Ma'badni buzinglar, Men uni uch kunda qayta tiklayman". Shunda yahudiylar dedilar: "Bu Ma'bad qirq olti yil davomida qurildi, Sen esa uni uch kunda qayta tiklaysanmi?" Ammo U O'z tanasining Ma'badi haqida gapirayotgan edi. Shunday qilib, U o'liklardan tirilganidan keyin, shogirdlari U bu so'zni ularga aytganini esladilar; va ular Muqaddas Yozuvga hamda Isoning aytgan so'ziga ishonidilar. Yuhanno 2:13–22.

Millerchilar ma'badi birinchi ikki ming besh yuz yigirma yillik bashoratning yakuni bo'lgan 1798-yildan boshlab qirq olti yil davomida bunyod etildi va ikkinchi ikki ming besh yuz yigirma yillik bashoratning 1844-yildagi bajo bo'lishi bilan, oradan qirq olti yil o'tib, yakun topdi. O'sha qirq olti yil birinchi farishtaning kelishi bilan boshlandi va uchinchi farishtaning kelishi bilan tugadi, chunki Masih O'z ma'badi uch kunda qayta tiklanishini aytgan edi. Agar siz bu haqiqatlarni ko'rishni istamasangiz, buning sababi, ehtimol, xohishsiz va tavba qilmagan qalbdan mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan muammolardan tashqari, ikki asosiy muammodadir. Birinchi muammo shuki, siz tarix takrorlanadi, degan nuqtai nazardan bashoratli Kalomga yondashishni istamaysiz. Siz tarixchilik yondashuvini tutmaysiz. Ikkinchi muammo esa Xudoning Kalomi ichida qayd etilgan ramziy so'zlarni Xudoning Kalomi bilan qo'llashga qodir emaslikdir. Bu bashoratlarning barchasining boshlanishlari oxirini ko'rsatadi va ular har doim shunchaki takrorlanadigan tarixlarnigina emas, balki bundan ham ko'prog'ini ko'rsatadi.

Muqaddas Kitob biz Muqaddas Ruh uchun ma'bad ekanligimizni aytadi, va tana-ma'bad qirq olti xromosomadan tashkil topgan. O'sha qirq olti xromosomani o'rganuvchi olimlar bizga shuni ma'lum qiladilarki, yigirma uchta erkak xromosomasi va yigirma uchta ayol xromosomasi xoch shaklida bo'lgan oqsil atrofida o'ralgandir.

Doniyor o'n ikkinchi bobda bir-biri bilan bog'liq uchta vaqt haqidagi bashorat mavjud bo'lib, ulardan birinchisi muqaddas xalqning qudratining sohib yuborilishiga ishora qiladi; bu Levilar yigirma oltinchi bobdagi "yetti vaqt"ni ifodalaydi. Ular orqali amalga oshgan muqaddas xalq qudratining sohib yuborilishi ikki ming besh yuz yigirma yil davom etgan edi, ammo Doniyor o'n ikkinchi bobda bu davrning faqat oxirgi yarmigagina ishora qilinadi. Bu, Doniyorning ushbu e'lon bilan nimani nazarda tutilganini tushunmagan holda tasvirlanishini ko'rsatadi.

Va men daryo suvlari uzra turgan, zig'ir matodan kiyingan kishini eshitdim; u o'ng qo'lini ham, chap qo'lini ham osmonga ko'tarib, abadulabad Tirik Zot nomi bilan qasam ichib dedi: "Bu bir vaqt, vaqtlar va yarim vaqtgacha bo'lur; muqaddas xalqning qudratini tarqatib yuborish nihoyasiga yetganda, bu ishlarning barchasi ham tamom bo'lur." Men eshitdim, ammo anglamadim. Shunda dedim: "Ey Rabbim, bu ishlarning oxiri nima bo'lur?" Doniyor 12:7, 8.

Doniyor o'n ikkinchi bob oxirzamonda, ya'ni 1798 yilda muhrdan chiqarilgan xabarni tasvirlaydi. Ushbu parchada Doniyor o'sha tarixdagi donolarning bosh timsoli bo'lgan Uilyam Millerning vakili sifatida namoyon bo'ladi. Miller avvalo Levilar yigirma oltinchi bobdagi ikki ming besh yuz yigirma yillik bashoratga yetaklandi, hamda yettinchi va sakkizinchi oyatlarda u ikki ming besh yuz yigirma yillik tarqatib yuborilish, shubhasiz, Xudoning O'z xalqini tarqatib yuborishi ekanligi haqidagi haqiqatni muvofiqlashtirishi lozim bo'lgan donolarni ifodalaydi.

Agar shundan keyin ham Menga quloq solmasangiz, gunohlaringiz uchun sizlarni yetti karra ortiq jazolayman. Va qudratingizning mag'rurligini sindiraman; osmoningizni temirdek, yeringizni esa misdek qilaman. Levilar 26:18, 19.

Qadimgi Isroilning "g'ururi" shunda ediki, ularga Xudoni o'z Shohlari sifatida rad etib, insoniy bir shohni tanlashga yo'l qo'yildi. Ularning g'ururi — qulashdan oldin keladigan narsa (Hikmatlar 16:18) — atrofda barcha butparast saltanatlarga o'xshash istaklari edi. Avval shimoliy saltanatning, so'ng janubiy saltanatning olib tashlanishi miloddan avvalgi 723-yilda va 677-yilda, tegishli hokimiyatning (shohning) tarqatib yuborilishi edi.

Miller Doniyorning o'n ikkinchi bobining avvalgi oyatlarida muhrdan yechilgan bilimning ortishini anglagan donolarni ifodalagan edi, yettinchi va sakkizinchi oyatlarda esa u Xudoning xalqining tarqalishiga oid ming ikki yuz oltmish yil bilan ikki ming besh yuz yigirma yil o'rtasidagi bog'liqlikni tushunmayotgan tarzda tasvirlanadi. Doniyor Adventizmning oxiridagi Xudoning xalqini, xuddi Miller Adventizmning boshida bo'lgani kabi, ifodalamoqda. Adventizmning oxirida ham xuddi shu mushkulot mavjud, chunki Adventizm Millerning "yetti vaqt" haqidagi tushunchasini bir chetga surib qo'ygach, ular ming ikki yuz oltmish yilni faqat Zulmat asrlari sifatida aniqlashga majbur bo'ldilar. Oxirdagi donolar Doniyor va Miller ko'rsatib berganidek, hal etilishi kerak bo'lgan shunga o'xshash muammoga duch kelgan edilar. Nega Levilar kitobining yigirma oltinchi bobidagi atamalar yetti vaqt o'rniga uch yarim vaqtni tasvirlash uchun qo'llanilgan?

Miller bu mushkulotni hech qachon to'liq muvofiqlashtira olmadi, biroq 1856-yilda oxirgi "yangi bashoratli nur" olti maqoladan iborat, ammo hech qachon yakunlanmagan bir turkumda taqdim etildi; unda yetti vaqt Xudoning haqiqiy Isroilini oyoq osti qilgan majusiy Rimning uch yarim yili, undan so'ng esa ruhiy Isroilni oyoq osti qilgan papalik Rimning uch yarim yili sifatida ifodalangani ko'rsatildi. Yetti yil o'tib, Adventizm yetti vaqt haqidagi butun nurni butunlay rad etdi va shu tariqa bu mushkulotni oxir zamonda, 1989-yilda, Doniyor o'n birinchi bob, qirqinchi oyatda tasvirlanganidek, sobiq Sovet Ittifoqini ifodalovchi mamlakatlar papalik va Qo'shma Shtatlar tomonidan supurib tashlangan paytda, donolar uchun tayyorlab qo'ydi.

1863-yilda Millerga berilgan birinchi nur rad etildi, va bu mavzuga doir so'nggi nur Hiram Edson tomonidan o'sha oltita maqolada berildi. O'sha maqolalar to'xtatildi va yetti yil (times) o'tgach, zamonaviy Isroilning qudrati bir necha yil avval Bobilning qizlari deb to'g'ri ravishda aniqlangan butparast jamoatlarga taqlid qilish uchun chetga surildi. Levilar kitobining yigirma oltinchi bobidagi yetti vaqt (times) bashoratli ta'limot sifatida qoqinish toshiga aylandi, va qadimgi Isroilning mag'rurligi, ya'ni ularning Shoulning o'zlari ustidan shoh bo'lib hukmronlik qilishini istashida namoyon bo'lgan mag'rurligi, yana takrorlandi. Iso oxirni boshlanish bilan ifodalaydi.

Doniyor kitobi, shuningdek, 508-yilda "kundalik"ning olib tashlanishi bilan bir vaqtda boshlanadigan bir ming ikki yuz to'qson yillik bashoratni hamda bir ming uch yuz o'ttiz besh yillik bashoratni ham ko'rsatadi. "Kundalik"ning olib tashlanishi 538-yilda papalik hokimiyatining yuksalishiga qarshi butparast Rimning qarshiligi bartaraf etilganini anglatadi. 538-yilda papalik hokimiyati yer taxtiga o'rnatilishidan oldin o'ttiz yillik o'tish davri bo'lgan, so'ng qolgan bir ming ikki yuz oltmish yil 1798-yilda nihoyasiga yetadi. Bir shohlikdan keyingisiga o'tishdagi o'ttiz yil Muqaddas Kitob bashoratidagi oltinchi shohlikning 1798-yilda yer taxtiga o'rnatilishiga olib boradigan papalik hukmronligining yakuniy yillarini ko'rsatadi. Bir ming ikki yuz to'qson yillik bashoratning boshlanishi Muqaddas Kitob bashoratidagi bir shohlikdan keyingi shohlikka o'tishni ko'rsatgani kabi, o'sha bashoratning yakuni ham shuni ko'rsatadi.

508-yilda "doimiy"ning olib tashlanishi bilan boshlangan ming uch yuz o'ttiz besh yillik bashorat 1843-yilda yakunlanadi.

Kundalik qurbonlik olib tashlanib, vayron qiluvchi jirkanch narsa o'rnatilgan vaqtdan boshlab, bir ming ikki yuz to'qson kun bo'lur. Kutib turib, bir ming uch yuz o'ttiz besh kunga yetgan kishi baxtlidir. Doniyor 12:11, 12.

Ming uch yuz o'ttiz besh yillik bashorat 1843-yilda nihoyasiga yetdi, va Doniyor aytadiki, o'sha bashorat amalga oshadigan paytni "kutganlar" baxtiyor bo'ladilar. Oqsoqol White buni shunday ifodalaydi.

"1843 va 1844 yillarda ko'rilgan narsalarni ko'rgan ko'zlar baxtlidir.

"Xabar berildi. Va bu xabarni takrorlashda hech qanday kechikish bo'lmasligi kerak, chunki zamonning alomatlari amalga oshmoqda; yakunlovchi ish ado etilishi lozim. Qisqa vaqt ichida buyuk bir ish amalga oshiriladi. Tez orada Xudoning tayiniga ko'ra bir xabar beriladi va u baland nido darajasiga ko'tariladi. Shunda Doniyor o'z ulushida turib, o'z guvohligini beradi." Manuscript Releases, 21-jild, 437.

Shunday ekan, ming uch yuz o'ttiz besh yillik bashoratning boshlanishi butparastlik dinidan papachilik diniga o'tishni belgilaydi; shu tariqa, protestantizmdan millerit protestantizmiga o'tishni ham belgilaydi.

Adventizmning asosiy haqiqatlarini rad etadigan o'sha Adventistlar, Milleritlar taqdim etgan barcha vaqtga oid bashoratlarni, hatto Daniel 8:14 dagi ikki ming uch yuz yilni ham rad etadilar. Ular bu haqiqatni bemalol inkor etishlari mumkin, biroq bu haqiqatning to'g'ri ekanini mantiqan ko'rsatish mumkin; ammo mening hozirgi nuqtam boshqacha, shuning uchun ushbu maqolani

yakunlashga urinayotganimizda, buni hozircha chetga suraman.

Miloddan avvalgi 677-yilda Yahudoning “go‘zal yurti”ning tarqatib yuborilishi Doniyor 8:13, 14 dagi “lashkar”ning oyoq osti qilinishini ifodalaydi va zamonaviy go‘zal yurt — Amerika Qo‘shma Shtatlarining barpo etilishiga ishora qiladi. Xuddi shu oyatlardagi ikki ming uch yuz yil miloddan avvalgi 457-yilda boshlangan bo‘lib, “muqaddas maskan”ning oyoq osti qilinishini ifodalaydi.

So‘ng men bir muqaddas zotning gapirayotganini eshitdim; va gapirayotgan o‘sha muayyan muqaddas zotga boshqa bir muqaddas zot shunday dedi: Kundalik qurbonlik va vayron qiluvchi gunoh haqidagi vahiy qancha vaqtgacha davom etadi, shunda ham muqaddas maskan, ham lashkar oyoq osti qilinadi? U menga dedi: Ikki ming uch yuz kun-gacha; shundan so‘ng muqaddas maskan poklanadi. Doniyor 8:13, 14.

Miloddan avvalgi 677-yil va miloddan avvalgi 457-yil Xudoning xalqi hamda Xudoning ma‘badi o‘rtasidagi munosabat bilan bog‘liq sanalardir. Xudo 1844-yil 22-oktabrda ham lashkarni, ham ma‘badni bir vaqtning o‘zida yana birlashtirdi. Miloddan avvalgi 677-yil bilan miloddan avvalgi 457-yil orasidagi ikki yuz yigirma yil Xudo yorug‘likning ortishini ifodalovchi bir yo‘l-belgisini o‘rnatadigan davrni ramziy bildiradi. 1844-yil 22-oktabrda uchinchi farishtaning nuri yetib keldi, ma‘badning nuri porlay boshladi va bu nurni e‘lon qilish uchun bir lashkar u yerda edi.

Shayton va Masih olib borgan uch qirrali urushni aniqlab beruvchi bashoratli chiziq ichida, 1611-yilgi King James Injili nashr etildi. Oradan aynan ikki yuz yigirma yil o‘tib, 1831-yilda, Uilyam Miller o‘z xabarini ilk bor e‘lon qildi:

“To‘qqiz yil davomida Uilyam Miller o‘z xabarini jamoatlarga yetkazishi lozimligiga amin edi; biroq u, tez orada keladigan Najotkor haqidagi xushxabarni tan olingan biror hokimiyat e‘lon qilishidan umidvor bo‘lib, kutdi. Shu tariqa kutish orqali u xabarning haqiqatini tasdiqladi; ularda tirik degan nom bor edi, ammo ular shiddat bilan o‘lib borayotgan edilar. 1831 yilda Miller bashoratlar haqida o‘zining ilk nutqini so‘zladi.” Steven Haskell, *The Seer of Patmos*, 77.

Xudo Muqaddas Kitobni vujudga keltirishda qo‘llanilgan muqaddas va to‘g‘ri asl matnlarni asradi. So‘ng U 1611 yilda O‘zining Muqaddas Kitobini vujudga keltirdi. Keyin esa U Muqaddas Kitob ichida joylashgan, undan chiqarib olingan va unda o‘rnatilgan qoidalaridan foydalanib, birinchi farishtaning xabarini vujudga keltiradigan bir xabarchini ko‘tardi. 1831 yilda Millerning xabari rasmiy shaklga keltirildi, xuddi Masih tarixidagi xabar Yahyo Cho‘mdiruvchi tomonidan rasmiy shaklga keltirilgani kabi, va har bir islohot harakatida xabar qanday rasmiy shaklga keltirilgan bo‘lsa, shunday bo‘ldi. Millerning xabari — hukmning ochilishini e‘lon qiluvchi birinchi farishtaning xabari — ikki yuz yigirma yillik bashoratli vaqt davrining qo‘llanishi orqali bevosita tasdiqlanadi. Bu Muqaddas Kitob bashoratining oltinchi shohligining — Amerika Qo‘shma Shtatlarining — boshida berilgan ogohlantirish xabari edi.

1996-yilda Future for America xizmati boshlandi va 1989-yilda muhrdan chiqarilgan uchinchi farishtaning xabari — papalikning halokatli yarasining tuzalishini hamda yaqinda keladigan yakshanba qonunini aniqlab bergan xabar — “The Time of the End” nomli jurnalda nashr etildi. Adventizmning oxiridagi xabar, uning boshidagi xabar rasmiy shaklga keltirilganidek, xuddi

shunday rasmiylashtirildi. Dastlab xabar vaqtga bog'langan edi va Xudoning Kalomida mujassam bo'lgan haqiqatlarning yanada rivojlangan ifodasini bildirardi. 1996-yilda, 1776-yilda Qo'shma Shtatlar tug'ilganidan keyin ikki yuz yigirma yil o'tib, Adventizmning oxiridagi xabar rasmiy shaklga keltirildi va u uch farishta xabarlarining yanada rivojlangan ifodasini namoyon etdi.

Muqaddas Kitob bashoratidagi oltinchi shohlik tarixida Respublikachi shox va Protestant shoxning parallel tarixini ko'rib chiqarkanmiz, Protestant shox kim ekanini va kim emasligini anglash lozim.

O'zingni Xudoga ma'qul, uyalishga hojat bo'lmagan, haqiqat kalomini to'g'ri bayon etuvchi ishchi sifatida ko'rsatishga tirish. Ammo nopok va behuda gap-so'zlardan o'zingni olib qoch; chunki ular tobora ko'proq xudosizlikka olib boradi. 2 Timothy 2:15, 16.